Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXV. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 18, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., ČETRTEK, 5. AVGUSTA (AUGUST 5), 1943 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 152

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Grandi zahteva resignacijo Badoglijeve vojaške vlade

Ameriške in britske čete prebile osiščno bojno črto v Siciliji in zajele osiščne kolone ob gori Etni. Rimska radiopostaja objavila zavezniške mirovne pogoje.—Ruske čete udrle v glavni trdnjavski pas okrog Orla po okupaciji nadaljnjih vasi in naselbin. Nemški armadi preti uničenje.—Ameriške čete dospele na vzhodni konec japonske letalske baze pri Mundi

Nekje v Evropi, 4. avg.—Grof Dino Grandi, bivši italijanski poslanik v Londonu, je zahteval resignacijo vlade maršala Badoglija in da to nadomesti civilni režim na seji, katero je sklical kralj Viktor Emanuel in katera se je vršila v njegovi palači. Seji, katere so se udeležili vodilne italijanske osebnosti, med temi grof Guisseppi Volpi, admiral Thaon de Revel, zunanji minister Raffaele Guariglia in maršal Badoglio, je predsedoval kralj. Vest iz zanesljivega vira pravi, da je Grandi izjavil, da Badoglio ni izvršil glavne naloge, ki je sklenitev miru, zato naj resignira.

Zavezniški stan, Afrika, 4. avg. — Ameriške in britske čete so prebile osiščno bojno črto ob gori Etni v dveh krajih in prodrle dvanajst milj daleč. Nemške in italijanske kolone pri tej gori so v pasti in preti jim uničenje.

Oddelki sedme ameriške armade, kateri poveljuje general George S. Patton, so okupirali Troino po zdrobitvi osiščne sile in začele prodirati v smeri Catanije po obrežju Sicilije. V Cataniji je zbrana močna nemška vojaška posadka.

Sveže ameriške in britske čete so bile zagnane v ofenzivo proti osiščni sili. Poleg Troine so zavezniki okupirali Capizzi, Cerami, Regalbuto in Centuripo. Operacije čet na kopnem podpirajo bojna letala z bombardiranjem osiščnih pozicij.

Ameriški in angleški bombniki so izvršili nove napade na Messino, Milazzo, Neapel in Kalabrijo na drugi strani Sicilije. Bombe so porušile mnogo militarističnih naprav in zanetile ogromne požare.

London, 4. avg.—Okupacija vse Italije in izročitev italijanske bojne mornarice zaveznikom je eden izmed pogojev, ki so bili predloženi maršalu Badogliju, predsedniku nove italijanske vlade. Pogoje, katerih maršal še ni sprejel, so bili objavljeni na rimski radiopostaji. Ti so:

Neomejena oblast poveljstva zavezniške oborožene sile nad Italijo.

Zavezniška okupacija vse Italije.

Italijanske letalske in mornarične baze morajo biti na razpolago zaveznikom.

Izročitev italijanske bojne mornarice zaveznikom.

Razorožitev italijanske sile.

Demilitarizacija italijanskih industrij.

Ako Badoglijeva vlada ne bo sprejela teh pogojev, bodo zavezniki obnovili masne bombne napade na italijanska mesta.

Badoglio se še vedno obotavlja iz bojazni pred Nemčijo. Hitler lahko pridrži vojake 27 italijanskih divizij, ki se nahajajo v balkanskih državah, in okrog 280,000 italijanskih delavcev v Nemčiji kot talce.

Angleški zunanji minister Anthony Eden je rekel v parlamentu, da bodo zavezniki zavzeli zmerno stališče napram Italiji, če kapitulira, toda kapitulacija mora biti brezpogojna. Italija bo lahko igrala vlogo kot osiljana država, če obrne hrbet nacijski Nemčiji.

London, 4. avg.—Ruske čete so udrle v glavni trdnjavski pas okrog Orla in zasedle več vasi in naselbin v bližini mesta, se glasi poročilo iz Moskve. Prvi vojaški oddelki so oddaljeni le nekaj milj od osrčja Orla, kjer je zbrana nemška armada okrog 250,000 vojakov. Poročilo omenja, da je padec Orla blizu.

Nemška armada je obkrožena in v nevarnosti popolnega uničenja. Izgleda, da jo bo zadela ista usoda kot je ono pri Stalingradu. Rusi so okupirali Stiš in Pilatovko, strategični naselbini na južni strani Orla, in železniško križišče ter postajo v Domninu, sedem milj vzhodno od Orla.

Komunike, objavljen danes zjutraj, trdi, da so Rusi zasedli dve strategični cesti, ki spajata Orel z Bolhovom in Karačevem. Slednje mesto je oddaljeno 27 milj od Brijanska, nemške trdnjave, ki je prav tako važna kot Orel.

Sovjetske čete so izvojevale uspehe tudi na drugih frontah. Nemška ofenziva v kotlini ob reki Donec je bila ustavljena po ljuti bitki, v kateri so Rusi razbili 87 tankov. Ruski letalci so sestrelili nadaljnjih 180 nemških letal v spopadih v zraku.

Zavezniški stan, Avstralija, 4. avg.—Ameriške čete so dospele na vzhodni konec japonske letalske baze pri Mundi, otok New Georgia, poroča glavni stan generala Douglasa MacArthurja, vrhovnega poveljnika zavezniške sile. Okupirale so tudi strategičen hrib Bibolo, eno miljo stran od japonske baze.

Ameriški in avstralski letalci so izvršili nove napade na japonske baze na otoku New Britain in Novi Gvineji. Vrgli so več ton bomb na te pozicije, ki so razbile več militarističnih objektov in zanetile požare.

Drugi roji letal so metali bombe na japonske ladje in transporte v Dampierski ožini, ki so razbile in poškodovale 29 ladij in transportov.

Stavke v severni Italiji

Demonstracije za mir se nadaljujejo

Bern, Švica, 4. avg.—Več tisoč delavcev stavka v Milanu, Genovi in drugih mestih v severni Italiji. Stavkarji poplavljajo ceste in trge in odprto izzivajo policijo, vojaške čete, demonstrirajo za mir in obsojajo Badoglijevo vlado.

Več sto ljudi je bilo ranjenih v bitkah s karabinjerji v Genovi. V Novi Liguri v bližini Genove so se demonstrantje spopadli s policijo in dve osebi sta bili ubiti.

Delavci v velikih industrijskih središčih v severni Italiji so "obsedeli" pri delu in čakali na vest iz Rima, da je mir blizu. Na glavnem trgu v Milanu so množice ponovno demonstrirale za takojšnjo sklenitev miru.

Tisoči so napolnili kinogledališča, da vidijo filme prizorov in dogodkov, ki so sledili padcu Mussolinijevega režima. Slike, ki so kazale maršala Badoglija, so izžvižgali. V nekaterih gledališčih so ljudje kričali, da hočejo videti ameriške filme.

Odbor odločil v prilog tesarjem

Strojniki zapretili z oklicem stavke

Washington, D. C., 4. avg.—Vojno-delavski odbor je odločil v prilog bratovščini tesarjev, včlanjeni v Ameriški delavski federaciji, v kontroverzi med njo in Zvezo strojnikov. Kontroverzo je izzvalo vprašanje jurisdikcije.

Odbor je odločil, da Fruin-Colnon Contracting Co. lahko svobodno najema delavce na podlagi pogodbe z Granite City Steel Co., Granite City, Ill. Strojniki, ki so uposleni v tovarni slednje kompanije, so zapretili z oklicem stavke, če bodo tesarji instalirali stroje.

Odlok pravi, da pogodba, sklenjena med tesarji in kompanijo, določa, da tesarji instalirajo stroje. Zveza strojnikov ni zadovoljna z odlokom vojno-delavskega odbora.

Raztegnitev programa stabilizacije

Roosevelt predloži načrte kongresu v odobritev

Washington, D. C., 4. avg.—Nov program splošne stabilizacije z načrti, ki določajo vladne garancije farmarjem glede cen, da se zviša produkcija živeža, bo predložen kongresu v odobritev, ko se ponovno sestane v svojem zasedanju 14. septembra.

Predsednik Roosevelt se posvetuje z uradniki uprave vojne mobilizacije, ekonomske stabilizacije in administracije za kontrolo cen o raztegnitvi programa stabilizacije. On bo najbrže orisal detajle programa v svojem govoru po radiu na delavski praznik. Roosevelt je pred enim letom vprašal kongres za oblast v zadevi stabilizacije življenskih stroškov in cen pridelkov.

Program predvideva raztegnitev oblasti vladnih odborov in agentur pri kupovanju pridelkov od farmarjev in prodajanju teh konzumentom in ustanovitev sistema, ki bo omogočil izvedbo. Storjeni bodo najbrže koraki za dosego ravnotežja med cenami in mezdami, da se prepreči inflacijo. Izgleda, da bo Rooseveltov program naletel na močno opozicijo pri reakciji v kongresu.

Biro za poljedelsko ekonomijo je naznanil, da bo Amerika pridelala več živeža v letu letu nego lansko leto. Porast v produkciji bo znašal najmanj štiri odstotke.

Nemški poročnik pobegnil iz kanadskega taborišča

Gravenhurst, Ont., Kanada, 4. avg.—Nemški letalski poročnik Peter Krug, ki je pričal na obravnavi proti Maxu Stephanu, svojemu rojaku in restavraterju v Detroitu, ki mu je pomagal pri prvem begu, je spet pobegnil iz ujetniškega taborišča. Krug se je kopal z drugimi ujetniki vred in ko je bilo njegovo ime klicano po kopanju, ga ni bilo med njimi. On je pobegnil v kopalni obleki in policija ter vojaške čete ga zdaj iščejo. Stephan je bil na obravnavi spoznan za krivega izdajstva in obsojen v smrt. Tik pred eksekucijo ga je predsednik Roosevelt rešil smrti, ko je kazen znižal na dosmrtno ječo.

SLOVENCI PODŽIGAJO REVOLTO V FURLANIJI

Odpor proti osiščni okupacijski sili narašča

OBSODBE FAŠISTOV V TURINU

Chiasso, švicarsko-italijanska meja, 4. avg.—Enote slovenskih gerilcev in partizanov so prekoračile mejo in udrle v Furlanijo, severna Benečija, kjer biva okrog 50,000 Slovencev in kjer podžigajo revolto proti italijanskim avtoritetam.

Gazzetta del Popolo poroča o nemirih v Novi Liguri, kjer je bilo mnogo ljudi aretiranih na obtožbo kršenja regulacij, ki prepovedujejo nošnjo orožja. Druga poročila omenjajo naraščanje odpora proti osiščni okupacijski sili v Sloveniji, Dalmaciji in Srbiji. Spopadi med to silo in gerilci se nadaljujejo.

Iz nekega francoskega mesta ob švicarski meji je prišla vest, da so francoski partizani napadli italijansko vojaško posadko. Dva Italijana sta bila ubita v bitki s partizani. Napad je odmev sovraštva Francozov, ki ne morejo pozabiti, da je Italija napovedala vojno Franciji 10. junija l. 1940, nekaj tednov pred njeno kapitulacijo pred Nemčijo.

Znamenja kažejo, da se bo Ogrska odcepila od osišča. Na konferenci ogrske socialistične stranke, ki se je vršila v Budimpešti, je predstavnik te izjavil, da fašistični režim, ki je bil na krmilu 21 let, ni zatrl odpora italijanskega ljudstva.

Švicarski list Gazzette de Lausanne je objavil poročilo iz Rima, da so bombe, katere so ameriški letalci metali na italijansko prestolnico, ubile in ranile 14,203 ljudi. Ljudske šole so bile spremenjene v bolnišnice.

Neue Zuercher Zeitung piše, da se hoče maršal Badoglio, predsednik nove italijanske vojaške vlade, ki je nasledila Mussolinijev režim, izogniti konfliktu z Nemčijo, zaveznico Italije. Italijansko ljudstvo, ki je pričakovalo, da bo Badoglio sklenil mir z zavezniki, je razočarano. Ono je bilo uverjeno, da bo razpust fašistične stranke rezultiral v umiku Italije iz vojne.

Vojaška sodišča v Turinu so obsodila več fašistov, ki so se upirali likvidaciji fašistične stranke, v zapor in nekatere v smrt. Več sto oseb je bilo aretiranih na obtožbo kršenja militarističnih regulacij in širjenja angleške propagande.

Profesor Sturges bo vodil pomožno akcijo v Siciliji

Washington, D. C., 4. avg.—Wesley A. Sturgess, profesor na univerzi Yale in bivši član odbora za ekonomsko vojno, je bil imenovan za direktorja pomožne akcije v osvobojeni Siciliji, se glasi naznanilo državnega departmenta. To dostavlja, da bodo imenovani tudi ekonomski veščaki, ki bodo pomagali Sturgesu pri izvrševanju službe.

Vatikan hvali ameriška ujetniška taborišča

Vatikanski radio je naznanil, da je nadškof Amleto Giovanni Cicognani, apostolski delegat v Washingtonu, nedavno obiskal ujetniška taborišča v Ameriki, v katerih se nahajajo italijanski in nemški vojni ujetniki, in da jih je pohvalil. Nadškof je obvestil Vatikan, da so ujetniki zdravi in oskrba ter hrana, ki jo dobivajo, zadovoljiva.

Domače vesti

Obiski in pozdravi

Chicago.—Ana Benčič in Theresa Absec iz Kellogga, Idaho, sta 4. t. m. obiskali gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete.

Vlak usmrtil dva Slovenca

Nokomis, Ill.—Dne 2. avgusta je potniški vlak železnice New York Central do smrti povozil devet delavcev, ki so delali na tukajšnji progi in med njimi sta bila tudi dva naša rojaka in člana društva 209 SNPJ, Leopold Kočevar, star 60 let in rojen v Obrhu pri Novem mestu in Leopold Kruel, star 58 let in rojen v Zabukovici pri Celju na Spodnjem Štajerskem. Prvi je bil samski, drugi pa oženjen.

Iz Severne Dakote

Tower, N. Dak.—Pred dnevi je tukaj umrl Jos. Japel, star 76 let in rojen na Vrhniki. V Ameriki je živel 48 let, in sicer 40 let na farmi, zadnjih osem let pa v Fargu kot vpokojen farmar. Zapušča tri sinove in dve hčeri.

Pravda podprla nemški odbor

Združitev protinacijskih elementov

Moskva, 4. avg.—Pravda, glasilo ruske komunistične stranke, je podprla nedavno ustanovljeni odbor za osvoboditev Nemčije, ki ga tvorijo nemški politični begunci, intelektualci, vojaški častniki in bivši člani nemškega parlamenta. Načelnik odbora je pesnik Erich Weinert, glavna osebnost pa je Wilhelm Pieck, bivši vodja komunističnega bloka v nemškem parlamentu in tajnik tretje internacionale (kominterne), katero je Stalin razpustil 22. maja tega leta.

Uvodnik, ki ga je objavila Pravda, je prvi sovjetski komentar nemškega odbora, ki je bil formiran v Moskvi 13. julija. Nekaj dni pozneje je odbor naslovil manifest nemškemu ljudstvu in armadi z apelom, naj takoj revoltirata proti Hitlerjevemu režimu, zahtevata sklenitev miru z zavezniki in vzpostavitev demokracije. Uvodnik trdi, da je odbor na delu za strnitev vseh protinacijskih elementov.

Odbor je prej objavil deklaracijo, da ni noben sovražnik pahnil Nemčije v tak prepad kot jo je Hitler, da je njegov glavni cilj strmoglavljenje nacijskega režima in ustanovitev svobodne in demokratične Nemčije po vojni.

"Prepričani smo, da bo odbor za osvoboditev Nemčije igral važnejšo vlogo v naporih za strmoglavljenje Hitlerjevega režima in umika Nemčije iz vojne nego jo je sličen italijanski odbor, ustanovljen pred leti v Angliji," pravi Pravda. "Italijanski odbor, ki ga tvorijo reprezentantje različnih političnih strank, je že dosegel svoj glavni namen, ko je bila Mussolinijeva fašistična vlada strmoglavljena."

Pravda naglaša, da formiranje odbora za osvoboditev Nemčije ni bilo mogoče pred enim letom. Takrat sta Nemčija in Italija imeli mogočno oboroženo silo. Razpoka v osišču se je pokazala v padcu Mussolinijevega režima. Zavezniki zadajajo težke udarce sovražniku na vseh frontah in čas, ko se bo zrušil pod temi udarci, je blizu.

Ameriški senatorji pri Churchillu

London, 4. avg.—Grupa petih ameriških senatorjev je obiskala premierja Churchilla in angleškega kralja in imela dolg razgovor z njima. Načelnik grupe je senator Richard B. Russell. To tvorijo Ralph D. Brewster, Albert B. Chandler, Henry Cabot Lodge in James M. Mead.

McNuttova odredba izzvala odpor

Proti vpoklicu očetov v vojaško službo

Washington, D. C., 4. avg.—Znamenja kažejo, da bo odredba, katero je objavil Paul V. McNutt, načelnik komisije za dobavo in mobilizacijo moštva, naletela na opozicijo v kongresu, ko se ponovno sestane v svojem zasedanju 14. septembra.

Odredba določa reklasifikacijo očetov in vpoklic v vojaško službo v prihodnjem oktobru. On je naglasil, da bodo očetje vpoklicani v armado, čeprav morajo skrbeti za žene in otroke.

Vsled nove odredbe je prizadetih najmanj 6,000,000 poročenih moških vojaške starosti, ki so zdaj v razredu 3-A. Nekateri kongresniki in senatorji, ki so ostali v Washingtonu, so izjavili, da bodo vodili opozicijo.

General Lewis B. Hershey, direktor federalnega nabornega urada, je v smislu McNuttove odredbe že dal navodila krajevnim nabornim odborom glede vpoklica očetov v armado. Izjavil je, da bodo vpoklicani po določenem redu in da se pri tem ne bo oziralo na število otrok, ki so odvisni od njihovega zaslužka. Izjeme bodo le za one, ki opravljajo važna dela v vojnih industrijah.

Italijanske čete odhajajo iz Grčije

Dve diviziji kapitulirali pred četniki?

Istanbul, Turčija, 4. avg.—Odhajanje italijanskih čet iz Grčije v smeri Albanije je zavzelo obseg splošnega umika, se glase poročila iz balkanskih krajev. Iz teh je razvidno, da bodo čete, ki prihajajo v Albanijo, čakale tamkaj na parnike, da jih odpeljejo čez Jadransko morje v Italijo.

Druge italijanske vojaške enote odhajajo iz Črne gore proti severu v smeri Trsta in Reke. Mnenje prevladuje, da ni nobenega italijanskega vojaka več na grškem ozemlju južno od Korinta.

Neko poročilo, ki pa ni potrjeno, pravi, da sta dve italijanski diviziji, ki sta zapustili Črno goro, kapitulirali pred srbskimi četniki, ki so ju napadli. Obe sta bili osvobojeni potem, ko sta obljubili, da bosta pustili četnikom vse orožje, strelivo in motorna vozila, nakar so jima četniki zagotovili varen prehod.

Iz poročil se očituje možnost, da bo umik italijanskih čet iz balkanskih držav tako oslabil nemško oboroženo silo, da ne bo mogla braniti Grčije, Bolgarije in južne ter centralne Jugoslavije.

Republika San Marino odstavila fašiste

London, 4. avg.—Radio Rim je citiral poročila iz San Marina, neodvisne republike, 125 milj severno od italijanske prestolnice, da so bili člani državnega sveta, prežeti s fašističnimi težnjami, odstavljeni. San Marino se ponaša, da je najstarejša državica v Evropi. Njeno ozemlje obsega 38 kvadratnih milj in republika ima 14,545 prebivalcev.

Stavka v kanadskih letalskih tovarnah

Montreal, Kanada, 4. avg.—Tri letalske tovarne so morale zapreti vrata zaradi stavke 20,000 delavcev. Prizadete kompanije so Vickers, Fairchild in Noorduyn. Stavka je izbruhnila, ko so kompanije odbile zahtevo za zvišanje mezde.

LEWIS APELIRA ZA ODOBRITEV POGODBE

Vojno-delavski odbor se še ni odločil

ZVIŠANJE MEZDE RUDARJEM

Washington, D. C., 4. avg.—John L. Lewis, predsednik rudarske unije United Mine Workers of America, se je včeraj sestal s člani vojno-delavskega odbora in razpravljal z njimi o provizijah nedavno sklenjene pogodbe med svojo unijo in zvezo illinoiskih operatorjev, obenem pa je apeliral, naj odbor potrdi pogodbo. Poudaril je, da noče uslug s strani odbora in da so zahteve, da rudarji dobe plača za čas, ko gredo na delo in odhajajo z dela, upravičene. Pogodba, sklenjena z illinoiskimi operatorji, naj bo vzorec onim, ki jih unija podpiše z reprezentanti operatorjev premogovnikov v severnih in južnih državah.

Člani vojno-delavskega odbora se še niso odločili za ali proti odobritvi pogodbe. Pričakuje se, da bodo podali svoj odlok v prihodnjih dveh tednih.

Pogodba, ki so jo sklenili uradniki illinoiskega rudarskega distrikta UMWA z organizacijo operatorjev 21. julija, določa plačo "od portala do portala," zvišanje za $1.25 na dan, osemurnik in šest dni dela v tednu ter plačo in pol za čezurno delo. Doslej so rudarji delali sedem ur na dan in pet dni v tednu in plača je bila $7 na dan. Provizije nove pogodbe določajo zvišanje plače na $10 na dan.

Lewis je dejal, da ameriški rudarji so edini izmed rudarjev v civiliziranih državah, ki ne dobe odškodnine za čas, ki ga potrošijo, ko gredo na delo in odhajajo z dela. On ni hotel doslej imeti nobenega opravka z vojno-delavskim odborom in mu je celo zanikal oblast poseganja v spor med njegovo unijo in operatorji. Trdil je med drugim, da povprečni letni zaslužek rudarja v preteklem letu je znašal le $37 več od najnižje plače, ki jo prejemajo federalni pisarniški delavci.

George E. Campbell, predsednik Zveze illinoiskih operatorjev, je pojasnil članom vladnega odbora, da pogodba z rudarsko unijo je zaključila kontroverzo glede odškodnine rudarjem za čas, ki ga potrošijo, ko gredo na delo in odhajajo z dela. Dalje je rekel, da se je unija obvezala, da rudarji ne bodo stavkali, dokler bo pogodba v veljavi.

Abesinski cesar oplazil Badoglija

London, 4. avg.—Abesinski cesar Haile Selazije je v telegramu listu News Chronicle obsodil maršala Pietra Badoglija, predsednika nove italijanske vlade, kot krvoločneža, "ki je na Mussolinijev ukaz uporabljal strupene pline proti mojemu ljudstvu."

Britska cerkvena delegacija obišče Rusijo

London, 4. avg.—Britska cerkvena delegacija pod vodstvom yorškega nadškofa bo obiskala Rusijo, kamor je bila povabljena, se glasi naznanilo. Metropolit Sergej, načelnik ruske pravoslavne cerkve, bo pozneje obiskal Anglijo.

Sedem ubitih pri koliziji vlakov

Seattle, Wash., 4. avg.—Sedem vojakov je bilo ubitih in dvanajst ranjenih pri koliziji vlakov, ki se je pripetila danes pri Wardenu. Lokomotivi sta se razbili, ko sta treščili skupaj.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Bankrot reakcionarne propagande

Pred kratkim je podpredsednik Wallace v svojem govoru v Detroitu omenil ameriške fašiste. Ni jih omenil z imenom, le konstatiral je, da so. Takoj nato so histerično padli po Wallaceju—Harrison Spangler, predsednik osrednjega odbora republikanske stranke, člankar Westbrook Pegler, časnikarska magnata Hearst in McCormick (oziroma so padli po njem njuni listi) in bivši kansaški governer ter predsedniški kandidat republikanske stranke leta 1936 Alf Landon poleg nekaterih drugih. Vsi ti so izjavili: Če je kdo v Ameriki fašist, so to "newdealerji"—torej Roosevelt, Wallace in ostali pristaši novega deala. . .

Stvar bi bila otročja in nevredna, da bi se resen človek bavil z njo, če ne bi bila značilna v nekem oziru. Ameriški burbonci in njihovi hlapčoni že vsa ta leta, odkar jim novi deal kuri pod nogami, nazivajo Roosevelta in vse novodealske demokrate "komuniste." Novi deal jim je bil "komunizem." Zdaj so ga pa čez noč prelevili v "fašizem"!

Kaj naj pomeni ta burbonski "double talk"? Pomeni pač to, da so ameriški burbonci moralno popolnoma bankrotirali. Čim kdo omeni ameriške fašiste, jih takoj prime—kakor pravijo—slaba vest in brž poberejo "fašista" in ga vržejo nazaj v govornika.

To je vse, kar še zmorejo—ne da bi se pri tem zavedali, kako se smešijo in kako se obenem izdajajo, da so relativno precej v sorodu s fašisti.

"Fašist" je danes postala psovka, katero zlasti demagogi poljubno mečejo sem in tja, ne da bi pomislili, kaj hočejo s tem povedati. Posebno komunisti in njihovi sopotniki so jako radodarni s "fašistom," kakor so na drugi strani fašisti in nacisti zelo radodarni s "komunistom" za vsakogar, ki jim vidi skozi prste; med obojimi ni razlike v tem oziru.

V Ameriki imamo politične fašiste in naciste italijanskega, nemškega in španskega pokoljenja; imamo klerofašiste med Irci, Hrvati, Slovaki, Poljaki in drugimi; dalje imamo domače teroriste, ki so znani kot kukluksarji in druge fanatike, ki so udarjeni na desno stran glave in sledijo raznim firarčkom Geraldom Smithom, Winrodom itd., katere bi danes lahko prišteli ameriškim fašistom. Ampak podpredsednik Wallace ni v glavnem mislil teh fanatikov, ko je v Detroitu omenil ameriške fašiste.

Vsekakor je imel v mislih—ekonomske fašiste. Kdo so ameriški ekonomski fašisti? Kapitalisti in njihovi dobro plačani intelektualni hlapčoni!

Hearst, McCormick, Landon in na tisoče drugih nazadnjakov te vrste so bili že davno to, kar so danes; bili so še pred prvo svetovno vojno, ko ni še nihče poznal besed "fašist" in "komunist." Bili so ekonomski avtokratje (samodržci), ki so imeli en sam program z dvema besedama: status quo. Vse mora ostati po starem! Nič se ne sme izpremeniti! Namreč v gospodarskem sistemu Amerike.

Ta program imajo še danes. V tem oziru se niso niti za las predrugačili. Pred prvo svetovno vojno so najbolj sovražili socialiste, ki so zahtevali—kakor zahtevajo še danes—preobrat v ameriškem ekonomskem in socialnem sistemu. Socialisti so zahtevali preobrat na lep, demokratičen način, ampak ekonomski avtokratje niso hoteli ničesar slišati o preobratu, pa naj bo demokratičen ali nasilen.

Po prvi svetovni vojni so pa kapitalisti (ekonomski avtokratje) dobili novega sovražnika—komuniste, ki je po vsem svetu napovedal smrt statusu quo s krvavo civilno vojno in diktaturo. Istočasno se je porodil fašizem, izzvan po komunizmu, ki je tudi napovedal statusu quo smrt s svojo vojno in diktaturo.

Ameriški kapitalisti so dolga leta simpatizirali s fašizmom. Saj se spominjate. Mussolini je vzpostavil točen železniški vozni red in Hitler je naredil "red in mir" v Nemčiji! Toda italijanski in nemški kapitalisti so jamrali. Status quo je izginjal!

Medtem sta prišla v Ameriki Roosevelt in novi deal, ki sta na lep, demokratičen način začela izvajati ekonomske in socialne reforme. Novodealske reforme niso socializem, so pa priprava ali pot, ki vodi v demokratični socializem. Ameriški ekonomski avtokratje so pa zavpili: komunizem!—Napovedali so novodealarjem boj na smrt, ki traja že deset let. In po desetih letih so novodealarje prekrstili za fašiste!

Smešno! In zanimivo! Moralen bankrot ameriških burboncev je popolen. Kljub temu, da so nekoč simpatizirali—in finančno podpirali—fašizem in nacizem v Evropi, niso pristni fašisti. Kajti pristni fašisti nočejo imeti nikogar poleg sebe, tudi privatnih kapitalistov ne; oni hočejo diktaturo nad vsemi in vsakomur. Deloma pa ima Wallace prav. Ameriški burbonski kapitalisti iščejo danes ekonomsko kontrolo nad politično demokracijo z namenom, da obdrže status quo v gospodarstvu. Torej so ekonomski fašisti—čeprav v svoji perverzni logiki podtikajo fašizem novodealarjem.

Propaganda ameriških gospodarskih in socialnih reakcionarjev nas torej ne sme motiti. Kajti reakcionarji se lovijo za zadnje bilke, da ostanejo na površju. Burbonci so tipični "die-hards," ki zelo počasi umirajo—umirajo pa le in nobena peklenska zvijača jih ne obdrži pri življenju.

Status quo (naj ostane po starem) pomeni smrt. Nobena institucija ne ostane večno pri starem. Vsaka institucija se prej ali slej razvije v nekaj novega ali pa umre, propade. To velja tudi za ekonomski sistem.

Demokratični socialisti verujemo v razvoj vsega, kar je. Zato odklanjamo status quo. Obenem odklanjamo preobrat na slabše, ki se vrši z nasiljem in potlačenjem demokracije, kar delata fašizem in komunizem. To je povratek v barbarski srednji vek, v katerem se je "čistka" imenovala sveta inkvizicija in v katerem je bilo življenje človeka vredno toliko kot življenje psa.

Demokratični socialisti hočemo odpravo ekonomskega in socialnega statusa quo na demokratičen način—z izobrazbo mase, ki je najboljša povspešiteljica razvoja, zdravega in pristnega razvoja ekonomskega in socialnega reda v človeški družbi.

Glasovi iz naselbin

Brzojavka drja. Čoka Rooseveltu

New York, 31. julija.—Sporočam vam telegram, ki sem ga v imenu Narodnega sveta Jugoslovanov pod Italijo, poslal dne 29. julija predsedniku Rooseveltu.

Predsednik F. D. Roosevelt, Bela Hiša, Washington, D. C.—Zlom fašizma, ki je posledica jakih udarcev zaveznikov proti Italiji, pomeni tudi veliko zmago 700,000 Jugoslovanov pod Italijo, ki so se skozi 20 let borili pod najtežjimi okolnostmi proti fašizmu. Toda njih borba je imela za cilj popolno svobodo. V smislu Atlantskega čarterja ta narod hoče, da sam upravlja s svojo usodo. Zato se morajo razbiti vezi, ki so ga proti njegovi enoglasni volji vrgle v roke Italije. Kot predstavnik tega naroda vas prosim, da pri predstoječih pogajanjih s poraženo Italijo imate pred očmi te posebne interese Jugoslovanov pod Italijo in da se ne podvzame ničesar, kar bi moglo prejudicirati bodočnost in svobodo teh interesov in naše svobode.

Dr. Ivan M. Čok,
za Narodni svet Jugoslovanov pod Italijo.

Najstrašnejša vojna

Cleveland.—Najstrašnejša vojna, najbolj brutalna in uničevalna svetovna vojna divja nemoteno naprej. Zgodovina človeštva še ne pomni kaj takega. Vse gre za biti ali ne biti, za smrt ali življenje. Slovanstvo je na strašni preizkušnji — biti ali ne biti. Naši veliki in zakrknjeni sovražniki so že večkrat prej poskusili uničiti Slovane, a se jim ni posrečilo, ker še vedno se jim je postavila po robu velika, močna Rusija.

In tudi sedaj, ko so se sovražniki vrgli z vso odločnostjo in brutalnostjo proti Slovanom, je Rusija oni faktor, ki bije neizprosen boj in se upira strašnim armadam krvoločnega germanizma. Tiste Hitlerjeve horde so vse pred seboj pohodile in zdrobile, tudi mogočno in ponosno francosko armado. Ustavila jih je šele mogočna ruska armada. Po dveh letih nepримernega boja in nadčloveškega žrtvovanja ruskega naroda je rdeča armada postala zmagovita.

Slava in priznanje tako hrabri ruski armadi in čast tako žilavemu narodu. Mnogo je velikih svetovno znanih mož, ki danes izrekajo največje priznanje ruskemu narodu. Tako priznanje je izrekel v svojem radijskem govoru tudi predsednik Roosevelt, in sicer ne samo hrabri ruski armadi in narodu, marveč tudi njih velikemu vodji Jožefu Stalinu, čeprav ga mnogi še neznansko sovražijo, ga imenujejo bandita, krvoloka in drugo. Roosevelt, Davies, Willkie, Eden, Morrison in mnogo drugih velikih mož vidijo v Rusiji žilav in hraber narod, v Stalinu pa spretnega in odločnega državnika, ki tudi v najstrašnejših urah ni izgubil prisotnosti duha in bojevitosti.

Mnogi veliki možje in tudi mnogi priprosti ljudje vidijo v hrabri ruski armadi in žilavem ruskem narodu, kakor tudi v Stalinu, rešitelje svetovne demokracije pred divjimi nacifašističnimi krvoločniki, katerih namen je bil, da zasužnijo ves svet. Tisti predsodki in sovraštvo proti komunizmu je prazen bavbav vsaj za pametne ljudi. Vsak pameten človek, posebno pa še Slovan je obžalovanja vreden, ako sovraži Rusijo radi komunizma, še posebno pa, ako jo sovraži radi verskih predsodkov. Torej živela Rusija, naša zaveznica!

Kaj pa bombardiranje večnega mesta Rima? Bilo je v resnici veliko preveč odlašanja predno so končno pričeli bombardirati Rim. Tudi veliki možje in vojskovodje so oklevali in se niso upali bombardirati tega mesta. Med temi je bil tudi predsednik Roosevelt, češ, kaj bo rekel papež, kaj bodo rekli kardinali, škofje in katoličani.

No, kaj so vsi ti rekli, ko sta Hitler in Mussolini s svojimi tolpami bombardirala London, Rotterdam, Varšavo, posebno pa Belgrad, ki je bil proglašen kot odprto mesto? Kaj so ti sveti možje rekli, ko so nacifašistični barbari rušili cerkve, katedrale ni bolnišnice v Španiji? Ali so mignili z mezincem, ko so klali socialiste na Dunaju, naše ljudi na Primorskem in sploh po vsej Sloveniji? In še jih koljejo in uničujejo vse, dasi je prebivalstvo po večini preprosto, pošteno in katoliško, mlado in staro.

Nobenkrat nismo čitali ali slišali, da bi bil papež dvignil svoj glas proti temu barbarstvu. Vsaj odločno ga ni dvignil in protestiral. Govorilo se je pač, da je Vatikan — nevtralen in da je treba upoštevati to nevtralnost. To pravijo slepci. Kdor nima verskih predsodkov, kdor je dobro opazoval od španske civilne vojne do sedaj, je pa videl, kakšna "nevtralnost" je bila od strani Vatikana. Izvirek laži in svetovnih spletkarij — to je bil Rim z Vatikanom vred.

Ampak pokazalo se je, da je bila brez podlage tista bojazen, da bo krščanstvo v splošnem protestiralo proti bombardiranju Rima. Tudi naši slovenski katoličani ne protestirajo, ampak v pretežni večini želijo, da se Rim zdrobi na drobne koščke. Posebno želijo to naši Slovenci iz Primorja, za njimi Slovenci z Gorenjske in Štajerske, in to brez ozira na versko stališče. Tudi bi dosti ne protestirali ali pa sploh nič proti bombardiranju V a t i k a n a. To razvidim, kajti sem vsak dan med različnimi našimi ljudmi, tudi med dobrimi katoličani.

Anton Jankovich.

Barbičeva kolona

Cleveland. — Danes je nedelja in imam nekaj časa na razpolago za skovanje tega dopisa. Koga se to tiče?—me včasih kdo vpraša. No, tukaj ne bo treba staviti takih vprašanj, ker tiče se naših "komentatorjev" v Prosveti.

Najprvo se bom spravil nad Rose Radovich z "westa", ki nas kritizira, češ, da mi možje "babnice" samo v kuhinjo tiramo. To ni resnica, razen če se to dogaja v Pueblu, Colorado, ker tam imajo še "kavboje", ki jezdijo kobile in smatrajo, da "babnice" niso sposobne za nič drugega kot da jih molzejo.

In dokaz, da možje nismo "taki", so hlače. Ali smo kaj protestirali v Washingtonu proti ženskam, ki nas posnemajo v hlačah ali s hlačami, češ, me smo ustvarjene prav tako po božji podobi kakor moški? Prav nič. Mi hrabri možje kar molčimo, ko se ženske postavljajo v hlačah pa nas kličejo na — korajžo! Ali ni to dokaz, da se mi možje podajamo in omahujemo pred ženskim spolom?

Ta dopisnik je dognal, da edini moški, ki jih ženske spoštujejo, so fabriški bossi. Na primer pri nas, ko pridejo, da bodo "ronale štritkaro", gredo tako rade v urad, da jih boss milo pogleda. In potem tam sede. Mi se pa izogibljemo uradu kolikor je mogoče, in še takrat se jezimo, ko nas pokličejo tja.

Ta dopisnik seveda ne ve, kaj se dogaja v Pueblu in da-li ima Rose vzrok za kritiko. Zato bo enkrat treba napraviti tajno preiskavo, ali pa opozoriti načelnika federalne tajne policije, kaj vendar je za vsem tem. Moram pa reči "krucedirken", da so dopisi Rosie Radovicheve najbolj "tough" in "rough" od vseh ženskih dopisov, kolikor sem jih še čital. Podobni so pokojnemu Teddyju Rooseveltu. In meni se dopadejo, kajti če je dopis "tough" mora biti tudi oni "rough", ki jih piše. Torej — come again, Rose!

Torkova Prosveta z dne 20. julija je bila jako žalostna. Da ni prišel Tone Garden s svojim komentarjem, bi bila še bolj pusta. Pa še pravijo, da ne pisati dopisov. Kdo si je vendar to izmislil? Nekateri pa takoj obupajo, če ni tako kot oni žele. Morate malo prakticirati in bo šlo.

Kar se mi je najbolj dopadlo v Tonetovem spisu, je bila njegova pipa, iz katere puši kakor Jože Stalin. In če se on v drugem ne strinja s premierjem-diktatorjem, se vsaj v tem, da se socialistu kot komunistu poda natlačena pipa, kajti oba imata enako naslado pri pušenju dima.

Kakor je razvidno, se Tone preveč ne strinja s filmom "Mission to Moscow." Well, Tone, v "Great Waltzu", ki je bil filman v prid slavnega komponista Johanna Straussa, je bilo več reči, ki meni niso ugajale, vendar sem videl film "samo" trikrat. Dopadel se mi je, ker je muzika nadkriljevala samega cesarja Franca Jožefa in tako je bil "kralj valčkov" nad cesarjem.

Oni, ki filmajo, morajo gledati najprvo za svoj dobiček. Filmi jih stanejo denarja in če hočejo napraviti profit, morajo zadovoljiti — ne one, ki mislijo, marveč one, ki nič ne mislijo, ker ti so njihovi najboljši "kastumerji". Drugače bi ne bilo slik ali filmov.

In zgodilo bi se, kakor je pisal clevelandski "Podgrajec" v Enakopravnosti, da ni — več socializma in da je pravkar izginil zadnji komunist. Oni, ki tako mislijo, da ni več socializma, se motijo. Le posluhnejo naj proti Washingtonu in bodo slišali, kako tam razni izpovedniki "free enterpriza" grmijo proti — socializmu.

Prečital sem tudi "trouble" našega Georga Gornika iz Bellinghama, Wash., ki ga je imel, ko je bil čevljarski vajenec in pozneje kot pomočnik in mojster, ko je vajenca lahko naflikal s kneftro. Lahko pa, da on tega ni storil, dasi so se tega radi posluževali mojstri raznih strok v stari domovini. Še jaz sem bil enkrat deležen, da me je mojster "ofocnil" (tako so rekli v Zagorju ob Savi — "te bom ofocal"). Potem sem pa rebeliral in ga zapustil.

George je zapisal med drugim tudi to-le: "Ona je bila iz bogate in spoštovane hiše, jaz sem pa bil le — ubogi šuštarček . . ." Hmm, hmm, George! Ti si storil napako, ker nisi šel prej v Ameriko. Potem bi ji pisal, naj pride sem in bi se tudaj poročila in — no trouble, ker tukaj dame iz hiš "odličnih" kranjskih kmetov prav toliko štejejo kakor one od bajtarjev, ali pa sinovi iz revne hiše. Na primer Abraham Lincoln je bil rojen v revni koči, ali oženil je dekle iz "boljše" družbe. In če še sam sebe prištejem, prihajam še iz nižje plasti, kajti rojen sem bil v drugi hiši, ker moja mama ni imela svoje. In kdo se tukaj briga za to — niti moja žena se ni, dasi je bil njen oče trgovec in še meščan.

Torej mi reveži jih moramo znati "nafulat", da smo tudi mi nekaj. In tudi smo, čeprav ne posedujemo bogastva, treh krav, par volov in par konj. Imamo pa vsaj nekaj v glavi, kar nam ne more vzeti nihče drugi kot le tista "stara baba", kateri pravijo — Smrt. Torej korajžo in "šnajt," George! Če boš imel kaj dosti češpelj na svojem vrtu, le spomni se name, kajti mi je znano, da je vaša država bogata na sadju.

Takih družinskih razmer se dobi veliko. In nekaj sem se domislil, kar mi bo dalo povoda za pisanje nove "storije", ko bo čas dopuščal.

Jože Snoy pa se je oni dan dotaknil našega brata, ki nas toži. To ni nič novega v Pennsylvaniji, kajti tam se radi tožarijo. Pravijo: "Zato imamo sodnike, da jim damo kaj dela . . ." Well, Jože, I told you so, da so krivi oni, ki so ga volili in povzročili to tožbo. Če se dajo nekateri izvoliti za delegate le zato, da bodo na naših konvencijah nagajali onim, ki jim niso po godu, potem so pač krivi takih posledic, ki delajo škodo organizaciji, katere člani smo. Tako se je dogajalo med nekaterimi Čikažani in Clevelandčani in to še ni končano. Nadaljuje se potihoma v Enakopravnosti — God bless trouble makers! Potem pa zvračajo to na dopisovalce, dočim delajo oni za hrbtom, kar hočejo, ker mislijo, da so ptiči noji in da jih nihče ne vidi.

Ker imamo zopet volitve, sem pisal na Division of Insurance v Columbus, O., ali je legalno dajati iz društvenih blagajn v kampanjske svrhe političnih strank. Odgovor je — ne. Pismo bom poslal za objavo v prihodnjo tedensko Prosveto, ker za to številko (4. avgusta) nimam časa. Končano za danes.

Frank Barbič.

Članice odbora mornarske unije demonstrirajo, kar so se naučile v šoli, ki jo vzdržuje ta unija v New Yorku.

Nekoliko komentarja

Te vrstice bodo nekoliko komentarja dopisa br. Gornika od zadnjega torka. Kljub temu, da ima George že 63 let na grbi, je po duhu še vedno mlad in čil, dasi je "sam . . . čemeren in zapuščen", kakor sam pravi. In včasih je menda tudi razočaran—kdo pa ni! Zato sem mu zadnjič napravil opombo, naj ne vrže puške v koruzo, kajti njegovi dopisi so vedno "drugačni"—jedrnati in "provokativni" za možgane, ker on se rad poglablja v probleme življenja. Pisec teh vrstic se sicer vselej ne strinja z njim, kakor se tudi ne George z menoj. Ampak to svobodo imamo in jo moramo imeti, kajti drugače bi bili vkovani v verige totalitarstva.

*

In tako se z Georgem ne strinjava tudi glede unij, ki so po njegovem mnenju le—"mamljenje in slepilo" za delavstvo. George je tukaj v veliki zmoti, kakor je tudi v trditvi, da "vse pridobitve delavcev prihajajo le iz iznajdb strojev in od takih organizacij kot je bila IWW." Kar se tiče slednje organizacije, naj omenim, da danes ni skoraj več duha o njej—je le nekaj ostankov, ki jih vsako radikalno gibanje zapusti za seboj, ko odide v zgodovino. IWW je bila izrodek najbrutalnejših okolščin ameriškega kapitalizma in je dobila največ pristašev med radikalnimi migratoričnimi delavci—elementi, ki niso imeli nikjer obstanka in za katere je bil kapitalizem pravi pekel.

*

Ameriške unije in na splošno njih voditelji so res prekonservativni ali celo reakcionarji. Toda da so unije le "mamljenje in slepilo" za delavstvo, je pa natezanje pojmov, ki nima nobene zgodovinske niti realne podlage. Kaj takega more reči le človek, ki je silno razočaran nad vsem, ali se pa ne poglobi v življenje človeških mas, delavskih bojev in sploh v razredno družbo. Že navadna ali preprosta pamet pove človeku, da bi se delavstvo po vseh industrijskih deželah toliko ne borilo ali celo umiralo za n e k a j: za pravico do organiziranja v unijah, če bi bile te le—"mamljenje in slepilo mas". Saj tudi najpreprostejši delavci niso tako neumni, da ne bi vedeli, kaj je dobro ali kaj je slabo zanje—če imajo kaj koristi od unij ali ne. Pa tudi kapitalisti bi se toliko ne borili proti unijam, ne bi potrošili toliko milijonov proti njim, če bi bili enakega mišljenja o njih kot je naš George. Saj so se v tej deželi po zadnji vojni sami vrgli na ustanavljanje "unij", seveda kompanijskih unij, s katerimi so v resnici skušali mamiti in slepiti delavce ter jih odvračati od pravih delavskih unij.

*

Samo par konkretnih dokazov, če so unije potrebne ali ne, če "vse pridobitve prihajajo le od iznajdbe strojev"—da ne govorimo o kakšnem "slepilu", kar se sicer sliši zelo "r-r-adikalno", toda ni vredno resnega misleca. George bi lahko vedel, kako je bilo na primer s premogarji v tej deželi, ko so po splošni stavki leta 1927 izgubili unijo skoraj povsod razen v Illinoisu in na antracitnem polju. Kot smo čitali, so po nekaterih krajih potem kopali in nakladali premog po 20, 25, 30 centov od tone, povsod pa za veliko nižjo plačo kot prej pod unijo. Poleg tega so jih pa še goljufali pri vagi in poljubno natezali delovne ure.

Enako je bilo v drugih industrijah v prvih letih velike krize, ko so unije skrahirale ali pa delavci sploh nikdar niso bili organizirani. Saj smo čitali o nesramno nizkih plačah—šest, sedem, osem dolarjev na teden za delavke, delavci so pa večinoma zaslužili od dveh do štirih do-

(Dalje na 3. strani)

Člani unije United Electrical, Radio & Machine Workers v Bridgeportu, Conn., demonstrirajo za znižanje cen.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

BOJI V JUGOSLAVIJI

Nemci pripravljajo svojo šesto ofenzivo v Jugoslaviji

New York, 27. julija.—United Nations Information Office poroča, da se Nemci pripravljajo na svojo šesto ofenzivo "čiščenja" na jugoslovanskem ozemlju. Iznebiti se hočejo jugoslovanskih gerilcev, predno pride do invazije Zedinjenih narodov na balkanska tla.

Pet prejšnjih ofenziv uničenja je prešlo kakor vihar—toda močni oddelki gerilcev so ostali nepoškodovani in z nezmanjšano silo nadaljujejo boj. Kljub temu, da Nemci uporabljajo letalske oddelke in oklopne vozove, gerilske sile še vedno rušijo železniške proge in ovirajo promet na cestah, brez katerih Nemci se bi mogli več zalagati svojega vojaštva.

V času od 25. junija do 3. julija so gerilski oddelki vsak dan napadli železniško progo Zagreb-Belgrad.

Nemci zdaj kopičijo v vzhodni Bosni artilerijske oddelke, letala, tanke, toda borbe se nadaljujejo. Najbolj srditi boji divjajo ob reki Drini, med Srbijo in Bosno, največ na bosanski strani.

Srdite borbe so se razvile v okolici Zvornika, toda tudi v okraju Zadoviča na železniški progi Sarajevo-Brod, kjer nastopajo gerilski oddelki iz Slavonije, so spopadi izredno ostri.

Nemci so evakuirali mestece Drnjavor v centralni Bosni, ki je zdaj zasedeno od gerilcev. Drnjavor se nahaja v goratem ozemlju, v sredini ležišč premoga in železa in dominira zelo važno prometno križišče.

Nemci so razpisali sto tisoč RM nagrade za informacije, na podlagi katerih bi jim uspelo dobiti v roke živega ali mrtvega Josipa Broza, znanega pod bojnim mimenom "Tito," enega izmed voditeljev gerilcev.

V nekaterih delih Jugoslavije so Bolgari nadomestili italijanske čete. Do tega je prišlo na podlagi italijansko-bolgarskega sporazuma, ki priznava Bolgarom 11 naseljenih krajev ob Ohridskem jezeru.

Bolgarske čete so zamenjale nekod tudi nemško armado v okupirani grški Macedoniji.

Izvzemši mesto in pristanišče Solun, katerega letališče so nedavno napadla letala Zedinjenih narodov, so Bolgari razširili obseg svoje okupacije prav do reke Aksios. Vsled tega je postal Solun s svojo neposredno okolico v obsegu od približno 20 milj stok nemške okupacije na bolgarskem ozemlju.

Grški uradniki, ki nočejo služiti Bolgarom, beže v Solun, tako da so morali Bolgari sami prevzeti vso upravo tega zasedenega ozemlja.

Tudi v bližini mest Florina, Pelli, Kilkis in Chalkidi so Bolgari razširili obseg svoje okupacije.

Sporedno s tem širjenjem bolgarske oblasti se širi tudi preganjanje grškega prebivalstva, ki begoma zapušča grško ozemlje pod bolgarsko okupacijo.

V . . . —

MADŽARSKA SI ŽELI MIRU

London, 28. jul. (UP).—Iz zanesljivih virov prihajajo poročila, da poskuša Madžarska s posredovanjem Turčije začeti pogajanja za mir; baje je že sporočila jugoslovanski vladi, da je pripravljena vrniti oni del jugoslovanskega ozemlja, katerega je zasedla leta 1941.

Krogi, ki razmere dobro poznajo, so mnenja, da je pričakovati sličnih korakov tudi s strani Bolgarije in Rumunije, ker je verjetno, da so te satelitske dežele spoznale, da Nemčija Balkana ne bo branila z vso silo.

Osebnosti, ki so blizu jugoslovanske vlade v izgnanstvu, smatrajo, da kažejo te indirektne ponudbe, kako se podira Hitlerjeva zgradba na Balkanu.

V . . . —

POLOŽAJ NA BALKANU

The New York Times prinaša v svoji številki od 28. julija uvodni članek, iz katerega prinašamo naslednji izvleček:

Nikjer izven Italije ne bo Mussolinijev padec tako močno odmeval kot na Balkanu.

Vzroki za to so jasni. Balkanski polotok deli od italijanskega škornja le ozko Jadransko morje—a osvojena ozemlja osišča na Balkanu čuvajo največ italijanski vojaški oddelki.

Domače prebivalstvo je že organiziralo odpor, ki se bo zdaj podesetoril. Oprode osišča na Hrvaškem in v Albaniji stoje pod zaščito Italijanov. Balkanski sateliti, katere je Nemčija izkoriščevala kot orodje, so zdaj omajani in njihove politične zgradbe pretresene do temelja.

Italija se bo odločila za nadaljevanje boja ali pa za predajo, toda v obeh slučajih bo pritisk na italijanske zasedbene čete, raztresene po balkanskem ozemlju, silno težak. Tudi ako je Italija dovolj močna, da nadaljuje vojno, bo morala večji del tega svojega vojaštva poklicati domov, da brani domačo zemljo. To pa bo omajalo seveda borbenost vseh onih oddelkov, ki bodo ostali v tujini.

Na vsak način bodo Nemci primorani, da te italijanske čete zamenjajo—bodisi iz svojih pojemajočih rezerv ali pa z nezanesljivimi vojaki iz Madžarske, Rumunije in Bolgarije. Že pred dvema mesecema so začeli Nemci pošiljati ojačenja na Balkan, toda, ako bi Italijani umaknili vse svoje čete naenkrat, bo nastala neposredna in nenadna potreba po takojšnjem ojačenju z močnimi oddelki, ki bi bila za Nemce težak vojaški problem.

V . . . —

V SRBIJI PROIZVAJAJO ZDAJ ČEVLJE Z LESENIMI PODPLATI

Washington, 29. julija (ONA).—Trgovsko ministrstvo poroča, da so v Srbiji začeli proizvajati čevlje z lesenimi podplati—to je razvidno iz navodil, katera so dobili delavci lesnih industrij.

Ministrstvo nacionalne ekonomije je odprlo posebne tečaje in izraža upanje, da se bo iz tega rodila nova domača industrija.

Produkcijo teh čevljev nameravajo tako urediti, da bo cena dostopna tudi slabo plačanim delavcem in njihovim rodbinam.

V . . . —

SVARILO GRKOM, NAJ BODO MIRNI O PRILIKI MUSSOLINIJEVEGA PADCA

Washington, 26. julija (ONA).—Radio Kairo je v neki oddaji v grščini, katero je zabeležil Office of War Information, svaril grški narod, naj se čuva spontanih demonstracij in izgredov o priliki padca Benita Mussolinija ter naj ostane miren, tako da okupator ne bo imel povoda za brutalno maščevanje.

"Zavezniki bodo obvestili grški narod, kadar pride ura osvoboditve," je nadaljeval radio Cairo. "Pravi trenotek še ni prišel."

Radio borbenih Francozov v Brazzavillu je že prej poročal, da spadajo italijanske čete na Grškem med onih 20 divizij, katere je baje premier Pietro Badoglio poklical domov v Italijo iz različnih krajev zasedene Evrope.

V . . . —

IZJAVE JUGOSLOVANSKEGA ZUNANJEGA MINISTRA MILANA GROLA

London, 26. julija (ONA).—Jugoslovanski zunanji minister Milan Grol je izjavil danes, da bodo bliskoviti dogodki v Italiji v najbližji bodočnosti postavili balkanske dežele in vso donavsko kotlino v središče svetovnega interesa.

Grol, ki je predstavnik srbske demokratične stranke in član jugoslovanske vlade v izgnanstvu, je dejal:

"Predno se bodo Hitlerjevi sateliti odločili, kaj storiti, bodo morali Nemci sami razmišljati o ukrepih za najrazličnejše možnosti. Moja domovina Jugoslavija doživlja zdaj trenotke največjega razburjenja."

Grol pravi, da predstavlja razvoj dogodkov v Italiji "nič drugega nego pravi polom," katerega posledice in vpliv v drugih deželah bodo neizogibno" največjega obsega.

Razmotrival je tudi italijanske dogodke v zvezi z vplivom na Italijo kot državo in dejal:

"Neskladnost v fašističnem nacionalizmu je ta, da je pod njim trpel največ italijanski narod sam. Vojaški poraz je velika nesreča, toda bojim se, da to niti od daleč ni največje nesreča, v katero je Mussolini pahnil svoj narod. Prepričan sem, da je prinesel svojemu narodu še neko drugo nesrečo, namreč da je porušil duševno ravnotežje vsega naroda, v katerem je skozi 20 let zatiral svobodno izmenjavo misli in rojstvo novih idej—obenem pa tudi formacijo širokega javnega mnenja. Brez te pa ni mogoče v takem težkem času, kakor danes, ukreniti vse potrebno in zavzeti pametne smernice."

V . . . —

ŠVICARSKI LISTI O MUSSOLINIJEVEM PADCU

Bern, 26. julija (ONA).—Švicarski listi si poskušajo razlagati posledice Mussolinijeve odstavke. Tagwacht, ki izhaja v Bernu, pravi, da je vprašanje, dali bo znal novi vladar vladati nad silami, ki so zdaj nenadoma oproščene.

Baslernachtrichten trdi, da je Mussolinijev padec zmaga onih krogov v Italiji, ki so že dolgo časa prepričani, da je vojna izgubljena. Ako nova vlada ne dobi položaja kmalu v roke, obstoji velika nevarnost, da se bo razširil kaos na vso Italijo.

Der Bund prerokuje, da je Mussolinijev padec prvi korak k sklepu miru.

Basler National Zeitung pa pravi: "Badoglio pravi, da se vojna nadaljuje, toda dogodki so često močnejši nego vse take trditve in programi."

V . . . —

KRNJEVIČEVA IZJAVA O ISTRI IN PRIMORJU

London, 29. julija (ONA).—Podpredsednik jugoslovanske vlade Krnjević je izjavil danes, da je "obračun s fašistično Italijo nemogoč brez konzultiranja jugoslovanske vlade."

Izjavil le v posebnem interviewu, da v tem pogledu v njegovi vladi ni nobenega nesoglasja.

Krnjević, ki je eden od hrvaških predstavnikov, je naglašal, da je njegov narod na tem polotoku Jadranskega morja in na mnogih otokih strahovito trpel pod Mussolinijevim škornjem, kajti to ozemlje je bilo anektirano že dolgo pred vojno. Dejal je, da je usoda tega naroda—"sramotni madež na evropski civilizaciji."

"Prepričan sem, da bo zdaj vsa krivica odpravljena," je dodal. "Akoravno smo mi Hrvati silno trpeli pod jarmom Mussolinijevih fašistov, vendar nismo sovražniki italijanskega naroda. Upamo, da se je Italija iz vseh teh svojih težkih preizkušenj naučila potrebne modrosti.

Nezadovoljnost v Nemčiji

Washington, 25. jul. (ONA).—V nemškem časopisju se pojavljajo komentarji o splošnem "godrnjanju" v Nemčiji — kar je jako kritičen udarec za dr. Goebbelsa.

Office of War Information citira članek nekega nemškega časopisa, ki pravi, da je žalostna pobitost, ki vlada v rajhu, naravna reakcija ljudstva, katero je pitala nacistična propaganda s 'superlativi'. Članek pravi, da je nemški narod 'preko grla sit visoko donečih fraz'.

Ta nemški uvodnik se pritožuje, da je nacistična propaganda o vsaki stvari vedno govorila kot o nečem 'izjemnem, fantastičnem, grandioznem itd.'.

"Posledica tega govorenja je seveda, da so vsi taki izrazi zdaj oguljeni in obrabljeni—preostala so nam le dejstva, trda, racionalna, na podlagi katerih si moramo sami ustvarjati psihologične dopustne primere."

Ime tega časopisa je ostalo prikrito.

Jugoslovansko poslaništvo o odstopu Mussolinija

Washington, 26. jul. (ONA).—Jugoslovanski poslanik, v katerega državi se nahaja približno 275,000 italijanskih okupacijskih čet, je izjavil, da je to najboljša novica dozdaj v tej vojni. Morala 17 italijanskih divizij, ki se nahajajo v Jugoslaviji, je izredno nizka, in vsako premirje bi moralo uključiti zahtevo, da se vrnejo domov.

"Nemcem pa bo izredno težko, da jih nadomeste," je dostavil jugoslovanski poslanik Fotič. "Jugoslavija je dežela, kateri primanjkuje dobrih cest, a njeno železniško omrežje tudi ni prvovrstno. Uporne sile v notranjosti Jugoslavije imajo v rokah precej ozemlja in bodo silno otežkočale prenos in izmenjavo vojaških sil.

Ko sem se zadnjič vozil skozi Italijo, so nosili zidovi v vseh vaseh, skozi katere sem se vozil, ogromne napise: "Mussolini a sempre raggione (Mussolini ima vedno prav).—Zdaj ima brez vsakega dvoma "prav".

Italijanski kralj, Mussolini in maršal Badoglio. Slika je bila vzeta, ko se je vršila fašistična parada v Rimu pred padcem Mussolinijevega režima.

Usoda kvizlingov

Kairo, 26. julija (Posebno poročilo NYT). — Padec italijanskega fašizma in možnost, da Italija izstopi iz vojne, bo imela globok odmev na okupiranih ozemljih vzhodne Evrope. Ves balkanski bok nemških pozicij je v nevarnosti.

Vsa zgradba kvizlinških državic v jugovzhodni Evropi se maje. Ante Pavelič, marionetški diktator na Hrvaškem, je bil dolga leta pokorno orodje Mussolinija, pod katerega zaščito je živel v Italiji. Madžari so bili politično vedno bolj naklonjeni Rimu nego Berlinu. V manjši meri velja to tudi za Rumunijo. Marionetni režimi Srbije in Grčije in vsa bolgarska vlada, ki je zdaj že deset dni v veliki krizi, se tresejo pred grozečo bodočnostjo.

Podtalna radiopostaja "Italo Balbo" pravi, da novi madžarski minister zunanjih zadev čisto odkrito vprašuje po mirovnih pogojih za Madžarsko. Ako je to res, bi morala Nemčija okupirati Madžarsko, kar bi še bolj izčrpalo njene rezerve.

Mussolini je bil kot najstarejši fašistični diktator važna osebnost za marionetne diktatorje, kot so n. pr. Ion Antonescu, diktator Rumunije, dr. Jozef Tiso, diktator Slovaške in dr. Ante Pavelič, diktator "Neodvisne" Hrvaške. Njih položaj je izpodkopan. Ako Italija izstopi iz vojne, je prav lahko mogoče, da se bo vsa satelitska zgradba na jugovzhodu zrušila. Madžari so dali Angležem na znanje, da se ne žele boriti proti angloameriškim četam. Rumuni so zmanjšali svoje kontigente v Rusiji. Anglo-ameriška diplomacija pa si brez prestanka prizadeva "omehčati" Bolgarijo.

Gerilski pokreti na Balkanu postajajo čedalje bolj važni. V Albaniji so čete polkovnika Muharema Bajrahtarija, Mislima Pece in polkovnika Bilala Novice brez dvoma že pripravljene, da priskočijo na pomoč zaveznikom v trenotku izkrcavanja. V okrajih ob morski ožini Otranto so pozicije že pripravljene. Zavezniki bi tako dobili v roke važne ravnine in dohod v balkanska gorovja, katerih prelazi odpirajo pot do Skoplja, Cetinja in Janine.

Slovenske gerilske skupine, ki delujejo ne le v okupiranem severnem kotu Jugoslavije, temveč tudi že v goriški in tržaški oblasti Italije, bodo tudi ogromne važnosti. Da delajo balkanski gerilci Nemcem ogromne preglavice in velike skrbi, potrjuje dejstvo, da so v teku zadnjih dveh tednov razpisali visoke nagrade za jugoslovanske in četniške voditelje.—JIC.

Nemci zasegli italijanske podmornice

Razorožitev italijanskih čet na Balkanu

London, 4. avg.—Vest iz Kaira, Egipt, pravi, da so Nemci zasegli petnajst italijanskih podmornic na Egejskem morju in da se pripravljajo na zasego italijanske bojne mornarice. Enote mornarice so baje zbrane pri Poli.

Britsko poveljstvo v Egiptu je bilo informirano, da bodo Nemci razorožili italijanske čete v balkanskih državah, če bo Italija kapitulirala pred zavezniki, da se ne bodo mogle vrniti domov. Trdi se, da so Nemci streljali na italijansko vojaško enoto na Kreti, grškem otoku, ko se je uprla razorožitvi, zaeno pa zapretili z aretacijo italijanskih častnikov.

Londonski list Daily Mail poroča, da so tri italijanske divizije zapustile južnozapadno Grčijo in odrinile proti Albaniji. Ta list dalje pravi, da nemške čete prihajajo v severno Italijo skozi Brennerski prelaz. Nemci nameravajo okupirati vse strategične točke v severni Italiji in na obrežju Jadranskega morja na nasprotni strani Jugoslavije.

Radijsko poročilo iz Berna, Švica, pravi, da je bil vzpostavljen mir v nekaterih mestih v severni Italiji. Poročilo je sledilo vestem o krvavih izgredih v Milanu, Turinu in drugih industrijskih mestih.

Italijanski delavci, člani unije United Cigar & Tobacco Workers v New Yorku, izročajo ček za tisoč dolarjev Armandu Valdezu, tajniku odbora, ki zbira prispevke za delavski sklad.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

larjev na dan za osem ali več ur dela. Plača neorganiziranih strojnikov in "tool makerjev" je bila na primer okrog 60c na uro—ali pa še manj; enako tudi drugih visoko kvalificiranih delavcev. Šikaniranja pa nič koliko s strani bossov! Sploh je kapitalizem po borznem krahu in nastopu velike krize tako globoko potisnil plače in delavstvo—kupno silo—da je ogrožal svoj lastni obstoj. Že iz tega stališča je bil "new deal" prisiljen, kakor tudi iz humanitarnega, da je prva leta nudil vso oporo unijam in šel delavstvu na roko pri organiziranju. (Danes je seveda drugačna pesem, kajti v realnosti so ostali le še spomini na "new deal".)

•

Vsega tega bi ne bilo, marveč bi se plače avtomatično višale od meseca do meseca, sigurno pa od leta do leta, pa tudi delovnik bi se avtomatično krajšal in avtomatično bi se izboljšavalo življenje delavskih mas, če bi bil brat Gornik v pravem, ko trdi, da "vse pridobitve delavcev prihajajo le od iznajdbe strojev." Resnica je, da je velika depresija zelo pospešila nove iznajdbe in izboljšavanje strojne produkcije — nižanje produkcijskih stroškov—ampak plače in življenjski standard je kljub temu padal! Če bi bil brat Gornik v pravem, bi se bilo godilo ravno obratno. Zakaj se ni? Vzrokov je veliko. Ampak eden najglavnejših je bil, ker ameriško delavstvo ni imelo svojih lastnih organizacij, svojih unij —kolikor jih je bilo, so bile zelo oslabljene, v masnih industrijah jih pa sploh ni bilo—da bi preprečilo katastrofalni padec plač in torej **kupne sile,** brez katere se stroji moderne industrije ne morejo vrteti. In tako so bili prizadeti tudi farmarji, ki niso skoraj nič dobili za svoj pridelek in živino. In prizadeti so bili tudi profesionalci, trgovci, sploh vse.

•

Yes, pod mezdnim sistemom so delavske unije kardinalna potreba za obratovanje industrij, kajti brez njih ni nobene meje pri zniževanju plač in padanju kupne sile. In čim več delavcev je organiziranih v svrho protekcije svojega življenjskega standarda tem večja je sigurnost za naraščanje **kupne sile,** ki je s striktno ekonomskega stališča **življenjski vir** moderne industrijske družbe. Yes, tudi konservativne delavske unije so s stališča narodnega gospodarstva stokrat boljše kot pa delavstvo brez lastne protekcije. Ampak unije na splošno niso politično nič bolj konservativne kot je njih članstvo z voditelji vred; niso nič bolj konservativne kot je ljudstvo na splošno. Sploh je njih politična zrelost ali nezrelost odsev dežele, odsev ljudskih mas. Ampak obsojati mase, ker so politično nezrele, je prav tako neplodonosno in tudi bedasto kot je obsojanje unij in njih voditeljev.

•

Za politično zrelost, oziroma za politično vzgojo in izobrazbo ljudstva je potrebna **povsem drugačna organizacija** kot so unije in tudi drugačni učitelji in "učitelji" kot so unijski voditelji. Slednji imajo opravka z delodajalci, s kapitalisti, v čijih družbi se hočeš, nočeš, moraš, več ali manj gibljejo pri kolektivnih pogajanjih in torej tudi več ali manj "okužijo" s kapitalistično filozofijo. Za politično vzgojo širokih ljudskih mas je potrebna dinamična revolucionarna, vsaj pa radikalna masna politična organizacija—delavska ali socialistična stranka v širokem pomenu besede. Le taka stranka more in tudi mora propagirati to, kar brat Gornik zahteva od unij in od unijskih voditeljev—socializiranje industrij in distribucije, ali kot on pravi, prevzetje industrij po delavcih. Ampak brat Gornik je že večkrat omenil, da on ni pripadnik "nobene stranke", da sploh ne veruje v politično stranko te ali one baže.

•

Nesreča za deželo je, ker je v Ameriki vsepolno takih ljudi, razumnih in tudi radikalnih ljudi, ki sicer vidijo, da je kapitalizem dodelal in da delovnim masam ne nudi drugega kot krize, brezposelnost in svetovno klanje enkrat vsako generacijo ali pa še bolj pogostoma. Yes, v deželi je tisoče in tisoče kritikov kapitalizma, ki se v bistvu strinjajo z osnovnimi načeli demokratičnega socializma (samo besede "socializem" ne smejo slišati), odklanjajo pa politično akcijo in so brezbrižni ali celo "ponosni", da niso pristaši "nobene stranke".

•

In ti ljudje najbolj kritizirajo unije in unijske voditelje radi njih konservatizma, nečejo pa storiti nobenega koraka za organiziranje takega političnega gibanja (farmarsko-delavskega), ki bi izdelalo program za temeljno reformiranje sedanje družbe in s tem programom izganjalo konservatizem iz delavskih glav, iz unij in tudi iz delavskih voditeljev ter skrbelo, da ga bodo zastopali v Washingtonu, v državnih zbornicah in drugod lastni poslanci, ki bodo res zastopali delavsko ljudstvo. In dokler ne pride do tega, dokler nismo pripravljeni storiti tega koraka, je vse zabavljanje proti unijam in unijskim voditeljem ne le brez pomena, marveč tudi zavajalno in v škodo delavskega razreda.

Anton Garden.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in že posebno list Prosveta za korist, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatoričnl dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

SOSESKA

ANTON INGOLIČ

(Se nadaljuje.)

"Prišel bo čas, ko boste imeli večje spoštovanje pred mojo leseno nogo kakor pred celim Pišornom!"

Razburjenje je naraščalo. Smeh se je naposled odpravil domov, a še prej je zapretil vsej soseski:

"Grem! A zapomnite si, tudi jaz bom imel svoj kos gozda!"

"Norec!" je še vrgel za njim Pišorn.

Ko se je razburjenje poleglo, je nadaljeval.

"Ivan Cestnik, za kaj si?"

"Za delitev!" se je glasil odgovor.

"Tri za! Jernej Curk?"

"Proti!"

Tako je šlo dalje.

Koren je odrevenel stal ob strani. Zdramil se je šele, ko je zaslišal svoje ime.

"Jakob Koren! Za ali proti?" je ponovil Pišorn z rahlo vznemirjenim glasom, ker na prvo vprašanje ni dobil odgovora.

"Proti, do smrti proti!" je zaklical Koren, da se je razleglo po gozdu.

Pišorn pa ga je zavrnil škodoželjno:

"Nisem vprašal vas, ampak Joka, gospodarja! On je soseščan, vi niste več!" Nalašč je poudaril zadnje besede. Še nikoli se ni njegov togi obraz razlezel v takšen smeh kakor v teh, za Korena najtežjih trenutkih. Vedel je, da je Koren prav tu najbolj občutljiv in ranljiv. Na prihodnjem zborovanju bi tako izvolili novega župana, na kar se je moral Koren že pripraviti. Zato mu je hotel Pišorn zadati težji udarec. Že dolgo je sanjal o tej uri, ko se bo lahko prvič maščeval za sramoto, ki mu jo je nakopala Korenova hiša. Ničesar ji ne bo ostal dolžan! Nobenemu Korenu! Pomnili bodo, kdo je Pišorn!

"No, Jok, kar povej, kakor misliš! Ni se ti treba nikogar bati!" je zaklical Joku, ki se še ni odločil.

Ljudje so utihnili. Korenove oči so obvisele na sinu kakor oči potapljajočega se na rešilnem čolnu. Jok je pred njim povesil pogled, a oglasila se je Liza tako glasno, da so vsi slišali:

"Za! Midva sva za!"

"Molči, pritepenka! Ti ne veš, kaj je gozd, ti ne veš, kaj je soseska! Ti nimaš besede! Jok, povej ti, povej in pokaži, da si moj sin, da si vreden gozdov!"

Ljudje so napeto pričakovali, kaj bo. Ni bilo slišati drugega kakor šumenje smrek.

Jok je še okleval.

"Reci, kakor sva se zmenila!" je Liza presekala mučni molk in ostro pogledala moža.

"Molči, kača!" je planil Koren proti njej. "Jok, povej po pameti!"

Znova se je oglasil Pišorn:

"Dajte hitro, saj niste grofje, da bi čakali na vas! No, mogoče pa bo treba poslati še po Tomaža, ta bo že povedal, da bo prav za Lizo!"

Nekateri so se zakrohotali.

Končno je dvignil Jok glavo in odgovoril neodločno:

"Bom pač za!"

V tistem trenutku se je sprožila Korenova roka in zamahnila s palico po Lizi. Še preden so se ljudje prav zavedeli, je Liza kriče telebnila na zemljo in se zvijala pod Korenovimi udarci. Korena pa je za hip prešinilo: tako je tepel Veroniko, ki jo je ljubil kakor nikogar na svetu, to kačo pa mora še bolj, ker jo sovraži kakor nikogar. Naposled se je Liza pobrala s tal in se vrgla proti njemu. Ljudje so ju komaj ločili. A še ko so Lizo držali, je kričala za Korenom, ki se je opotekal v gozd:

"Ne boste več jedli z nami! Najbolje je, da čim prej poginete!"

Koren pa ni slišal več njenih besed. Čedalje počasneje je stopal. Pod njegovimi trudnimi koraki je šumelo listje in se je lomilo dračje. Bilo mu je, kakor da je prišel na konec svojega življenja. Naposled ni mogel več dalje. Sesedel se je na preperel štor in si zakril uveli obraz s koščenimi rokami.

Zgoraj na Smrečniku pa so medtem sklenili delitev. Jokovi glasovi so odločili.

DESETO POGLAVJE

Veronika je bila najprej dobra dva meseca zaprta v prvo nadstropje velike hiše v sicer majhnem Ptuju. S prostrane ravnine, ki ji skoraj ni bilo videti konca, je prišla v stanovanje, ki je štelo tri sobe, kuhinjo, jedilno shrambo in stranišče. Če se je ozrla v sobah skozi okno, je zagledala pod sabo ozko ulico, tlakovano z debelimi okroglimi kamni, onstran nje pa čelno stran nekoliko nižje hiše; če je pogledala skozi okno v kuhinji, pa ni videla drugega kakor siv zid. Kakor bi bila uklenjena v tesno kletko, se ji je zdelo. Ni imela zraka in ne sonca.

Trgovčevi so sicer govorili njenemu ušesu razumljivo govorico, toda njihovo srce je ni razumelo. Na vsak korak so ji dali čuti, da jim služi. Gospa ni znala drugega kakor ukazovati, trije sinovi, ki so hodili v gimnazijo, pa so ji samo nagajali, le gospod se je včasi pošalil z njo, a tako, da je morala zardeti.

Pri tem ji je bilo delo tuje in se ga ni mogla navaditi. Še hoditi ni znala po parketu, kako bi ga naj znala gladiti. Njene roke so bile pretežke, da bi s cunjo samo plavale nad pohištvom, ki se je svetilo kakor zrcala in je bilo občutljivo, kakor bi ne bilo iz lesa. Doma so kuhali preproste in tečne jedi, tu pa bi naj takoj vedela, v katerem loncu ali kateri ponvici naj pomeša, kako naj postavi na mizo to in ono in nenavadno jed. Doma je jedla z družino, takoj za očetom je zajela, tu pa je morala počakati, da se je najedla gospoda v sobi, potem šele je lahko jedla ona, a v kuhinji za mizo, na kateri je bilo polno umazane posode. Doma je imela poleg očeta prvo besedo, tu pa je morala samo ubogati.

Ničesar drugega ni smela reči, kakor: "Prosim, gospa!", "Že grem, gospa!" In gospa ji ni rekla drugega, kakor: "Pojdi pospravljat sobe, a pazi na pohištvo!", "Prinesi drv!" "Pazi na ogenj!" Samo te in podobne stavke je slišala vsak dan. Le če je bila gospa dobre volje, je govorila o služkinjah, ki jih je imela in ki ni bila nobena nič prida.

Šele pozno v noč, ko je pomila posodo in pospravila v kuhinji, je lahko odšla spat. Njena sobica je bila tesna in ozka; doma je spala na prijetno dišečem ličju, tu na žimnici, ki je bila že raztrgana in trda; okno ji je doma gledalo na sadovnjak, tu v sivo steno.

"Ne! Tu ne morem ostati!" je zastokala nekega večera dober mesec po prihodu, ko je poskusila vse, da zdrži.

Sedela je na postelji; trepetala je od silnega jokanja. Njena nekdanja rdečica ji je izginila z lic, tudi oči niso imele več tistega sijaja kakor nekoč, shujšala je in čutila se je slabotno. A takoj je zadela ob trdo vprašanje:

"Kam pa hočem?"

Domov?

V srcu jo je stisnilo ob misli na dom. Nič ni vedela, kako je doma. Nikogar znanega ni videla, nihče ni vedel, kje je, saj ni povedala nikomur, kam je odšla. Večkrat se je že namenila, da bi temu ali onemu pisala, a se je takoj premislila. Ne, nihče ne sme vedeti za njeno trpljenje.

(Dalje prihodnjič)

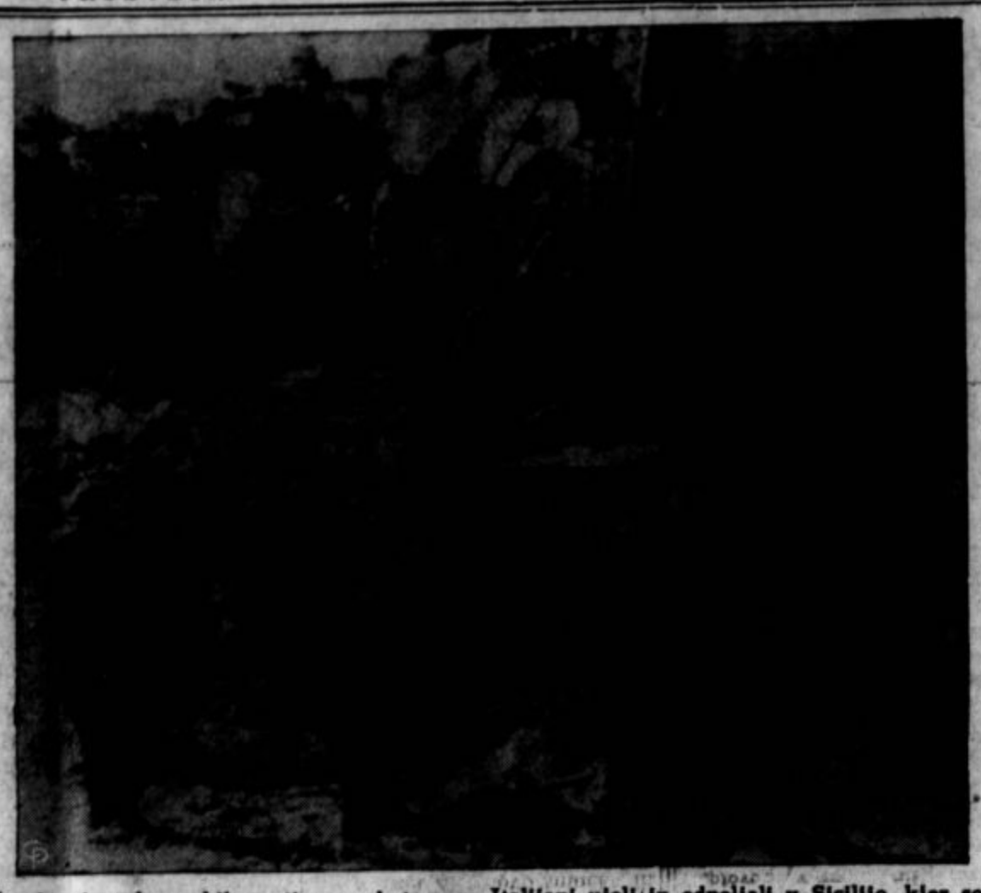

Skupina jugoslovanskih partizanov, katere so Italijani ujeli in odpeljali v Sicilijo, kjer so jih zavezniki osvobodili. Slika jih kaže na delu v Caltagironu.

Pod severnim nebom

Pavel Nizovoj

16

Kmalu je Zibunova sled zavila na desno in se je izgubila v mračni daljavi. Mornar je šel zdaj čez deviški sneg. Osvežujoč veter je pihal. Mraz je malo grizel v lica in nos. Bil je tako veselo razpoložen, kakor da bi na velik praznik popil čašico žganja in šel sedaj na sejem. Mislil si je, kako, za vraga, je vendar imenitno življenje. Glasno se je zasmejal. Obstal je in kadil iz pipe. Potem je tekel dalje. Z leve se je približala neka proga. Spoznal je v njej smuško sled. Kdo neki je bil to? Kdo od mornarjev? Morda celo Vorobjov? In nenadoma je vzplamtela v njem slutnja. Gorel je od besnosti. Roke in noge so se mu napele. Bujok je podvojil hitrost. Drsel je po sledi in postajal vedno nemirnejši.

Prišel je ob bregu do visoke pečine, ki je zapirala pot. Smuška sled je zavila na desno okrog pečine in šla potem navkreber. Toda pretrgala se je, preden je dosegla vrhnji rob brega. Mornar je brez sape obstal in se ozrl naokrog. Prav pod skalo je opazil globoko razpoko, ki se je zdela kot umetna snežna votlina. Bujok je potipal nož za pasom in šel brez strahu naprej.

"Kdo je tam? Pridi ven!"

Nobenega odgovora. Mornar je nekaj časa stal in napeto poslušal. Vse je bilo tiho, le v kotlini pod pečino je žvižgal veter. "Se je skril, mrhovina! Ga je strah! No, vrag ga vzemi!" si je mislil Bujok in se obrnil, da pojde naprej.

V tem trenutku je skočil iz jame velik, črn človek divje kakor zver in vrgel Bujoka ob tla. Čeprav je bilo temno in je bil napad tako nenaden, da je Bujok z glavo padel nazaj in obtičal v snegu, je takoj spoznal, da je bil Vorobjov.

"Ali nameravaš ubiti tovariša?" je siknil Bujok in čutil, kako mu je hipoma vzvalovala kri in besnost. "Jaz ti bom . . ."

Vorobjov je molče navalil nanj in težko sopihajoč poskušal zasukniti njegovo desno roko in mu iztrgati nož. To se mu je kmalu posrečilo. Bolečina je odprla prste, nož je padel na tla. Vorobjov je zmagoslavno zatulil: "A, si ga spustil, ti falot! Takoj bom gotov s teboj!"

Ne da bi Bujoku nehal zvijati roko, je Vorobjov močneje pritiskal na njegove prsi in ga grizel v ramo. Nekaj minut sta se valjala, renčala kakor zveri in bruhala odrezane kletve. Njuna obleka se je odpela. Po obrazu in prsih sta imela praske in rane, iz katerih je curljala kri, toda nista jih ne videla ne čutila. Njun položaj je bil skoro enak. Bujok je bil mlajši in močnejši, toda okoren in poleg tega je ležal spodaj. In Vorobjov, slabši, toda spretnejši, je bil radi svojega nenadnega napada zgoraj. Samo Bujokov nož, ki je ležal poleg njiju, je mogel odločiti boj. Vorobjov je v hitrici izgubil nož v votlini. Tipal je za njim, pa ga ni našel. Sedaj sta grabila oba po edinem nožu. Vorobjov ga je že pograbil za klino in je že mislil, da bo v prihodnji minuti zmagal, ko se je posrečilo Bujoku, da je z udarcem pete izbil nož nasprotniku iz roke in mu pri tem porezal prste. V tem trenutku je zrasla iz snega, nekaj korakov proč, postava Kuzme Zibunova.

"Kaj pa počneta tu?" Zaklel je umetniško mornarsko kletev, zagrabil Vorobjova za lase in tolkel po njegovem tilniku in hrbtu. "Če ne prenehata z neumnim tepežem, vaju oba postrelim."

Na njegovem hrbtu je grozeče visela puška.

Oba nasprotnika sta se nerada izpustila. Oba sta vstala.

"Prekleta tolpa! Kaj vama je prišlo na mar? Umijta si s snegom gobce! Glejta, kako krvavita! Še paziti bom moral na vaju, norca, kakor na mala otroka!"

Vorobjev se je sklonil, da bi pobral nož, toda Bujak ga je prehitel. Hitro ga je vzel in ga vtaknil za golenico.

Oba sta se divje gledala in težko sopihala, toda besnost se je že izkadila. Bujok se je umil s snegom, odtrgal rob srajce in mrko zagodrnjal proti Zibunovu: "Obveži me! Prekleti človek me je ugriznil skoro do kosti. Njegova sreča, da si ti prišel. Jaz bi mu črevesa iztrgal iz trebuha!"

"Toda norca sta, to vidim. Radi ene ženske se do krvavega pobijeta."

"Poslušajta, fanta! Sedaj morata domov! Sicer bo kapitan povprašal po nas—in nas ne bo na mestu. To bo rohnel!" Naravnal je puško na rami. "Na, marš! In radi ženske—to pride kasneje. Ne bo nam utekla."

Mornarja sta nerada ubogala. Nekaj minut so vsi trije hodili molče drug poleg drugega. Ko so šli navzdol proti morju, je Zibunov predlagal: "Sedaj pa marš na ladjo in tempo! Jaz pojdem zopet k luknji v ledu in bom tam čakal. Morda kaj ustrelim."

Hitro se je obrnil.

Vorobjov je prijel Bujoka za ramo in zašepetal: "Razumeš, kaj namerava mrcina? Naju pošilja domov, sam gre pa k njej. Si razumel?"

"Mu bomo . . ." se je kuhala jeza v Bujoku. "Oba? Dobro! Takoj bova opravila z njim." Skočil je za odhajajočim. "He, Zibunov! Počakaj malo! Še nekaj."

"No, kaj je?"

Ne da bi zinil besedice, se je potuhnil Bujok, ga naskočil od strani in mu stisnil roki. Pod težo njegovega telesa je Zibunov padel in se zapletel s smučmi. Tudi Vorobjov ga je naskočil. Ko mu je z jermenom zvezal roke, je mirno in stvarno rekel: "Dobro šalo si si izmislil, krmar! Nas pošiljaš domov, sam pa nameravaš tja! Toda midva tudi nisva padla na glavo! Tudi midva znava misliti! Kar leži malo! Midva pojdeva tja. Bolje je tako."

"Vidva sta malo neumna, paglavca," je Zibunov besno siknil. "Niti mislil nisem, da bi šel tja."

"Dobro je. Kuš, sicer te še pretepeva," je kričal Vorobjov nad njim.

"Ali ne bo zmrznil?" je vprašal Bujok.

"Haha! Ali se bojiš? Ne maraš biti odgovoren? Zajec? Vrag ga vzemi! Nog mu ne bom zvezal. Naj leze k ladji." Vorobjov je vzel Zibunovo smučko in jo prelomil čez koleno. "Tako je varneje. Ne bo prehitro prišel in pri hoji nihče ne zmrzne."

Mornarja sta pustila zvezanega krmarja in šla hitro proti bregu.

Kapitan je zapustil ladjo nekaj ur za Semjonom Bujokom in le malo upal, da bi prišel o pravem času, da prepreči nesrečo. Tekel je, kolikor hitro je mogel, in si vedno znova popravljal puško, ki ga je motila. Odpel si je kožuh in čepico porinil na tilnik, da bi laže tekel.

Ko je prišel na kraj, kjer sta se spopadla Bujok in Vorobjov, je obstal in si ogledal poteptan sneg. Ko je zagledal kaplje krvi, je razumel, da so se tu tepli. Samo števila udeležencev ni mogel spoznati. Stopil je k votlini, prižgal vžigalico in zapazil tam ležeči nož. Zopet je preiskoval sledove smuči in nog in zan[illegible] ljivo dognal, da so se boja ude[illegible] ležili trije ljudje. Toda kdo [illegible] bil s kom, kdo proti komu? A[illegible] vsakdo zase? A ni utegnil po[illegible] mišljevati. Zopet si je naves[illegible] smuči.

Zgoraj po ravnini sta tekli [illegible] mo dve sledi. Torej je tret[illegible] premaganec obležal nekje sp[illegible] daj ob bregu. Kapitan se je ust[illegible] vil, da bi zakričal ali streljal, [illegible] da zopet mu je šinila misel: "[illegible] časa. Vsaka minuta je dragoc[illegible] na." In je tekel dalje.

Vorobjov in Bujok sta se me[illegible] tem mirno in zadovoljno bliža[illegible] Williamovi hiši. Ne da bi gov[illegible] rila, sta sklenila, da pripa[illegible] predpravica Bujoku, ki je bil [illegible] žreban.

Ko je Bujok previdno pri[illegible] do hiše, je pritisnil obraz [illegible] okensko šipo. Williama ni bi[illegible] Samo Vera in otroci so bili [illegible] hiši. Prislonil je smuči k zi[illegible] in glasno potrkal na vrata. [illegible] dvorišču so zamolklo lajali p[illegible] Iz veže so se začuli koraki.

"Pismo od kapitana Jegoriča[illegible]

Vrata so se odprla. Bujok [illegible] stopil za gospodinjo. Ozrl se [illegible] naokrog in si mencal otrple r[illegible] ke.

"Kje je Nikolaj Petrovič?"

"Z Mitjo in Andrjušo nasta[illegible] lja pasti."

"Hotel sem vam reči."

Bujok se je še enkrat ozrl; o[illegible] vidno se je radi navzočno[illegible] otrok zmedel.

Vera je razumela. "Smatra[illegible] za neprimerno vpričo njih. N[illegible] ne de." Nasmejala se je. "P[illegible] dite v drugo sobo. Sedite in p[illegible] povedujte!"

(Konec prihodnjič)

Kitajska vojaka ob kupu japonskih vojaških čelad in orožja, zapljenjenega po bitki ob reki Jangtse, v kateri so bili Japonci poraženi.

POŠTNA UPRAVA

Želi vsled vojnih razmer zmanj[illegible] delo in zamude s preuredbo na[illegible] vov. Vsak naslov v večjih med[illegible] ima namreč sedaj še posebno ite[illegible] ko, ki pismonošu pove, v kate[illegible] kraju se naslovnik nahaja.

Naslovite v bodoče vsa pisma:

PROSVETA
2657 S. Lawndale Ave.
Chicago 23, Illinois

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prištetje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Cicero in Chicago je $7.50	
1 tednik in	4.00	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50

Za Evropo je $8.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $ _____

1) Ime _____ Čl. društva št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) _____ Čl. društva št. _____

3) _____ Čl. društva št. _____

4) _____ Čl. društva št. _____

5) _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____